

PRIJATELJSTVO*

Primljeno:
5. 12. 2009.

Stručni
Rad

UDK 253-053.
6:177.63

FERNANDO NAVARRO

Centro Juvenil AMICS
C/ Sagunto 188
46009 Valencia, Španjolska

Sažetak

Autor je svjestan da u adolescenciji i mladosti posebno važno mjesto imaju prijatelji. No kako se živi prijateljstvo? Prijateljstvo je važno, a nije isto biti prijatelj ili kolega. Riječ je o prostoru slobode, ljubavi, komunikacije i identifikacije. To je prostor u kojemu se mladi čovjek može dokazivati, biti jednostavan i transcendirati. Nije li možda upravo prijateljstvo prigoda za shvaćanje i življenje evanđelja? I Isus se predstavlja kao prijatelj.

Ključne riječi: *prijateljstvo, prijatelj, pastoral mladih*

»Vjeran prijatelj pouzdana je zaštita; i tko ga je stekao, našao je blago« (Sir 6,14). To je sigurno jedna od onih izreka što bi je naši mladi potpisali i zatvorenih očiju, premda znaju da je riječ o biblijskom tekstu. Malo je onih koji se s njom ne bi složili. Ne treba ići previše daleko da bismo doznali koliko su prijatelji važni za mlade. Korisno je poslušiti se i psihološkim i sociološkim studijama kako bismo se uvjerali u ono što svi oni koji se druže s mladima već jako dobro znaju: prijatelji su veoma važni. Razne rasprave to potvrđuju: uz obitelj prijatelji se najviše cijene, iako u mladenačkoj dobi prijatelji postaju sve važniji.

Poznato nam je i koliko je za mlade važno ono što je neposredno i blisko. Mladi nisu zainteresirani za mnoštvo teorija niti za velike utopije. Želimo li ih pratiti i sudjelovati u njihovu životu, trebamo nastojati proučiti i upoznati ono što mladi mogu dodirnuti i što je povezano s njihovim izravnim iskustvom.

1. KAKO MLADI DOŽIVLJAVAJU PRIJATELJSTVO

Znajući da ne postoji samo jedna kategorija mladih i da ih ne možemo svrstati u samo jednu skupinu te da bismo mogli načiniti toliko raznih podjela koliko ima i mladih, ne želimo biti dogmatični. Ovdje ćemo ukratko nabrojiti nekoliko obilježja koja će nam pomoći da otkrijemo kako mladi žive prijateljstvo i što im je pritom važno. To kasnije valja preispitati i provjeriti sa svakim konkretnim mladim čovjekom ili skupinom mladih.

1.1. Prijateljstvo je nadasve važno

Nemati prijatelje za naše je adolescencije i mlade jednako osudi. U mladosti su važni oni trenuci i iskustva koji mlade oblikuju kao odrasle osobe. Prijateljstvo je nesumnjivo jedno od takvih iskustava. Mla-

* Naslov izvornika: *Espacio Amigos*, u: »Mision Jóven« 49(2009)395, 27–32.

di su često za prijatelje spremni učiniti ono što inače ne bi učinili. U početku, kako bi zadobili povjerenje i naklonost onih za koje žele da im budu prijatelji, odriču se onoga što jesu. Činjenica je da su im prijatelji potrebni.

1.2. Jedno su prijatelji, a drugo kolege

To im je jasno. Postoje prijatelji i »prijatelji«. Ne može se sa svima raditi sve. Netko može imati mnogo kolega s kojima je uspostavio srdačan odnos, ali zapravo malo istinskih prijatelja. Ne znači da svi oni koji su na Tuentiu¹ upisani kao nečiji prijatelji to doista i jesu. Kad netko želi reći nešto važno, služi se privatnim porukama, jer postoje teme o kojima se javno ne može govoriti. Tuenti je za kolege, za one koji su nekomu bliski, za one s kojima se želi održavati kontakt. To je nešto poput školskog dvorišta gdje se održavaju odnosi s većom skupinom, a ne samo s prijateljima.

Prijatelji su više od kolega. O ozbiljnim se temama razgovara s malim brojem ljudi, jer su rijetki oni s kojima se uspostavljaju povjerljivi odnosi kao s prijateljima.

1.3. Prostor slobode

Prijatelji su stvar nečije osobne odluke. Oni su zapravo među prvima koji se odabiru bez prisile. Ne odabiru ih ni obitelji ni škola niti školski kolege, nego je to stvar vlastita izbora.

Ipak, o tome uvelike odlučuje činjenica s kime se tko sastaje: očevi prijatelji, školski ili sportski drugovi... oni na neki način izabiru. Oni samostalno koriste svoju slobodu, ali ne čine to uvijek odgovorno.

Ta tema nadalje brine roditelje i odgajatelje, ali se nerijetko malo toga uspijeva učiniti žele li se pritom nametnuti vlastita mjerila.

1.4. Prostor ljubavi

S obzirom na vlastito odgajateljsko iskustvo, možemo reći da se u prijateljstvu uspostavljaju istinske i duboke veze. One se istinski priželjkuju. Prijateljski se odnos doživljava vrlo čuvstveno, iako to često nije osobito izraženo. Srce nameće pravila uz pomoć kojih mladi u prijateljstvu mogu naučiti biti autentični. Iako je činjenica da naše odluke ne može isključivo obilježavati čuvstvenost, danas se uočava pomanjkanje čuvstvenosti i poštovanja koje skupina prijatelja može ublažiti.

Prijateljstvo stoga može postati prostor za učenje iskrenih odnosa. Nije uvijek tako, ali ako postoji neko mjesto gdje se osjećaju voljenima, prihvaćenima, shvaćenima i, nadalje, neosuđivanima, to je skupina prijatelja. Tu mogu doživjeti prvo svjesno iskustvo obostrane neuvjetovane ljubavi. To iskustvo mladima ulijeva sigurnost za kojom žude u trenutku koji upravo žive.

1.5. Prostor komunikacije

I odraslima je teško uspostaviti međusobnu komunikaciju, a mladima je to još teže. Valja se međutim prisjetiti da je upravo komunikacija temeljna sastavnica osobnoga ostvarenja i međusobnoga rasta. Može biti da mladi mnogo vremena provode zajedno i da mnogo razgovaraju, ali o čemu? Nesumnjivo razgovaraju o onome što im se događa, o vlastitim problemima, o onome što osjećaju, o onome što im se ne sviđa i što ih čini nervoznima. Ponekad ne dođu ni do kakvog zaključka, ali je životna čovjekova potreba za komunikacijom zadovoljena napredovanjem prijateljstva. To je važno i stoga što mladi o tim istim temama nigdje drugdje i ni s kim drugim ne raspravljaju.

¹ Tuenti, španjolska privatna društvena mreža na internetu (*op. prev.*). Usp. <http://en.wikipedia.org/wiki/Tuenti.com>

1.7. *Prostor identifikacije*

Bliskost nudi važno mjerilo za određivanje prijatelja. »Bog ih stvara, oni se povezuju«, kaže jedna uzrečica. Ona nije daleko od istine. Kad mladi otkriju nekoga sličnih ukusa, istih sklonosti i strahova, uspostavlja se veza koju žele pretvoriti u prijateljstvo. Mladima se u načelu čini teško biti prijateljem nekome tko se od njih razlikuje po ukusu, sklonostima, vrstama razonode i slično.

1.7. *Prostor za dokazivanje*

Povjerenje i sloboda koji se žive u skupini prijatelja osobito su važni. Tu mladi međusobno ne doživljavaju da ih netko prosuđuje, ne čini im se da će im prijatelji nauditi ili im dosadivati. U skupini prijatelja ne postoji »moraš«, ili ih u najmanju ruku prijatelji ne doživljavaju jednako negativno kao što ih doživljavaju u obitelji, školi ili u nekom drugom određenijem okruženju. Stoga nastoje biti s prijateljima i s njima žele sve podijeliti.

U tom okruženju mogu osjetiti slobodu i povjerenje, a jednako tako među prijateljima mogu pokušati i ono što ne bi pokušali u nekom drugom okruženju. Ono što ne rade ni u školi ni kod kuće ni u nekoj drugoj sredini, rade s prijateljima, jer znaju da im se među njima zbog toga ništa neće dogoditi. Drugim riječima, »neće me loše gledati«, »neće me potjerati«, »neće mi reći ništa protiv«. Tako mogu koristiti taj prostor kako bi pokušali utvrditi što će se dogoditi i tu mogu iskušati svoje vlastite sposobnosti, osjećaje, vještinu komunikacije...

1.8. *Prostor za jednostavnost*

»Bio sam s prijateljima« je ljutit odgovor koji roditelji često čuju kad mlade pitaju što su radili cijelu večer. Većinom je to i istina. Jednostavno su bili s njima. Najvjerojatnije nisu radili ništa drugo do-

li bili zajedno i pričali. U prijateljstvu mogu steći prvo iskustvo u kojem doživljavaju da nešto nije važno zato što je skupo ili što ga je teško postići. Tu uviđaju da im srce žudi za jednostavnim i potpunim iskustvima, ponekad zbog dubine doživljenih osjećaja i, u tom slučaju, zbog dubine do koje su spremni ići.

1.9. *Prostor za transcendenciju*

Polazeći od povjerenja koje zahtijeva prijateljstvo, razgovor ili komentiranje otvara pojedinca za svijet drugoga i za mogućnost empatijskog iskustva. To što izlazimo iz sebe samih kako bismo ušli u svijet drugoga, što je stvojestveno i zaljubljanju i prvim iskustvima zaruka, donosi nam prvo iskustvo transcendencije, koje je temeljno za uvođenje u iskustvo susreta s Isusom.

2. *NJIHOVA ISKUSTVA, NAŠA PITANJA*

Smatramo da je jedan od izazova naše-ga pastorala postignuće da naši adolescenti i mladi pokušaju živjeti svoj život snažno, bez šupljih fraza i naklapanja. Zbog toga nas oni trebaju. Ne zbog onoga što im želimo reći, nego zato što naš život treba biti svjedočanstvo te dubine. Mladi mogu nekoga promatrati s divljenjem i s omlažavanjem, ali je to u mnogim slučajevima određeni način držanja jer ne mogu pokazati iznenađenje, razočaranje ili dubinu svojih osjećaja. Više postiže onaj tko je odvažniji, te je stoga važno praviti se neosjetljivim. Međutim, oni to itekako osjećaju, posebice kad se susretnu s istinskim svjedocima.

U različitim prigodama koje nam se pružaju da budemo s mladima možemo im pomoći da napreduju u iskustvu prijateljstva i dublje ga proživljavaju. Ako ih povezuje prijateljstvo, s ograničenjima koja su svojstvena njihovoj kratkom životnom

putu, možemo im pomoći da se nadaju kako to ipak može biti najljepše iskustvo. Svima nam je iz vlastitoga iskustva poznato da se prijateljstvo nikad ne prestaje razvijati, da lako započinje, ali i završava ako se ne održava. Riječ je o neprekidnom izazovu. Stoga, kao i u drugim vidovima života, nije toliko važno gdje su nego jesu li spremni rasti, jesu li na putu.

Važno je to tako promatrati. Odgajatelji ne trebaju propisivati koji i kakvi su nečiji prijatelji. Mladi su odgovorni za izbor svojih prijatelja. Međutim, zamišljaj prijateljstva kao neprekidnog izazova omogućuje nam postavljanje određenih pitanja koja mladima pomažu da razjasne prijateljstvo i da u njemu rastu.

Jednom zgodom neki je mladić rekao da je otkrio kako ga njegovi prijatelji više ne zanimaju. Nema mu smisla više biti s njima. Bio mu je dovoljan jedan razuman pogled. U tom je slučaju bilo važno to što su ga zadirkivali, smatrao je da ga ne poštuju, te ih je odlučio napustiti. Bio je žalostan. Kad je počeo o tome govoriti, zaključci su se pojavili sami od sebe. Previše ih je volio i zato su ga takvi stavovi rastužili. Sam se k njima vratio spreman da to razjasni.

Taj je mladić na svome putu, poput mnogih drugih, susreo nekoga tko ga je bio spreman slušati i s njime razgovarati. Što se događa s onim tko na svome putu ne susretne nikoga?

Odgajatelj treba nastojati biti ondje gdje ga mladi mogu naći. Isus nam pruža primjer: izlazio je na puteve da bi se susreo s ljudima. Činilo se da to radi bez ikakva plana, ali je njegova ideja bila vrlo jasna. I današnji pastoralni radnici i odgajatelji trebaju nastojati izaći i biti svjedoci autentičnog i intenzivnog života življenog u radosti i nadi. Valja živjeti i predstavljati se mladima kao osobe koje ih traže i sprem-

ne su poći s njima taj dio puta. To valja učiniti bez ikakva manipuliranja, poštujući njihovu slobodu, ali jasno težeći prema unutaršnjemu, ne obraćajući pažnju na njihov vanjski izgled nego vrednujući ono što oni stvarno jesu. Bilo koji pokazatelj ikakva prikrivanja zatvorit će odgajatelji pristup k mladima.

U tim etapama zajedničkoga puta mogu se javiti neka pitanja, kao što su npr.:

2.1. Zašto si nekome prijatelj?

Planirati prijateljstvo i razloge za nj je veoma dobro. Ne zato da bi se osudilo prijateljstvo, kao što smo već spomenuli, nego zato da bi ga se osnažilo. Što tražiš? Koga susrećeš? Zbog čega želiš biti nečiji prijatelj? Postavljanje sebi takvih pitanja može pomoći da se razjasne neke činjenice i da prijateljstvo postane istinskije iskustvo.

2.2. Jesi li to bio ti?

Ponekad je lako izgubiti vlastiti identitet kako bi se bio popularniji u skupini prijatelja. Poznato nam je da to nije prijateljstvo, ali prijatelji to na početku ne moraju tako shvatiti. Ključ za pravo prijateljstvo je razgovor o bezuvjetnom prihvaćanju i o osobnoj autentičnosti. Ako su prijatelji istinski prijatelji, ne samo da nas trebaju prihvatiti takve kakvi jesmo, nego nam trebaju pomoći da i mi sami budemo autentični.

2.3. Dopuštaš li drugomu da bude ono što jest?

Poznato nam je da su međusobni odnosi često vrlo složeni. Ponekad se mogu stvoriti, često i nesvjesne situacije prevlasti i posvajanja, pri čemu se pojedinoj osobi ne dopušta da se izrazi onakva kakva jest.

2.4. Koliko nekoga tražiš?

Mladi nerijetko ne pokazuju svoje osjećaje. Često ne razmišljaju ni o dobrohotno-

sti koju iskazuju drugima i koju primaju od drugih. Prijateljstvo je prigoda da im se pomogne da razmišljaju o čuvstvenom svijetu. Pokazivanje osjećaja, stvaranje intimnog okruženja, otvaranje prostora za povjerenje i dobrohotnost između prijatelja pomoći će im da snažnije doživljavaju dobrohotnost.

Često će biti primjerenije postaviti neka pitanja u teškim trenucima prijateljstva. Tu će se vidjeti koliko je to prijateljstvo iskreno i jako. Što si spreman učiniti za prijatelja? U načelu bilo što, u to nema sumnje. Međutim, ljubav koju se osjeća i izražava treba postati konkretno djelo. To je dragocjena prigoda da se osjeti poteškoća koju predanje uključuje. To je ujedno i prigoda da se osobno založimo za ono u što vjerujemo i što si želimo. Naravno, to je i prigoda za strpljivost.

2.5. Što vi mislite?

Već smo rekli da mladi više komuniciraju s prijateljima nego bilo s kim drugim. Međutim, ponekad se ne odvajaju od jednih te istih tema ili, što je još gore, na kraju si i ne kažu ništa, jer jedni drugima nemaju što reći. Ponukati ih da u sebi prodube poznavanje samoga sebe i obrazlažu svoje postupke, da dublje upoznaju vlastite emocije, osjećaje, motivacije, potrebe itd., dat će im životni materijal koji će moći povjeriti onima u koje se pouzdaju.

2.6. Nastavljaš li biti prijatelj?

Općenito govoreći, čini se da mladi, ili barem adolescenti, vjeruju u vječno prijateljstvo. Odanost i vjernost su riječi koje znaju povezivati kad je prijateljstvo iskreno. Ako su prijatelji, onda su stvarno prijatelji.

Problem se javlja kad se misli da netko više nije nečiji prijatelj jer mu više nije jedini prijatelj. Kako bi bilo autentično, prijateljstvo treba svakoga trenutka biti slo-

bodno. Ne može biti isključivo. Ljubomorni ne vjeruju u prijateljstvo.

2.7. Novi prijatelj u tvome životu?

Često se je teško otvoriti novim prijateljima. Za njih je bliskost toliko važna da ako je ne osjećaju onda je i ne uspostavljaju. Ako netko nekome nije blizak, vrlo mu je teško otvarati se prema toj osobi. Nije lako graditi mostove za susret s drugim osobama. Boje se da će biti »prikolica«. Drugim riječima, boje se da će biti s ljudima koji ne žele biti s njima, premda im to izravno ne kažu.

To ne znači da im je teško imati razne prijatelje. Žele vjerovati da prijateljstvo nije nešto isključivo, premda im je to kojiput teško. Svatko može pripadati raznim skupinama prijatelja, ali to nije isto što i pokazati određenu otvorenost prema drugomu, kojega se ne promatra kao budućega dobrog prijatelja. Kad netko ima prijatelja koji je učinio prvi korak, koliko li smo mu zahvalni!

3. PRIJATELJSTVO: PREDOKUS EVANĐEOSKOGA

Graditi polazeći od drugih i polaziti od drugih sastavni je dio našega puta. To znači kročiti velikim, često neprohodnim razdaljinama, ali znamo da je to put koji treba prijeći. Prisila pritom ne donosi najbolji rezultat.

Vjera je, poput prijateljstva, pitanje srca, jer uključuje povjerenje. Nije li napokon prijateljstvo osobito prikladna prigoda za mlade da razumiju i žive evanđelje?

»Veće ljubavi nitko nema od ove: da tko život svoj položi za svoje prijatelje« (Iv 15,13). Zar to nije Isus? Kad razmišljam o Isusovoj posljednjoj večeri, prisjećam li se da je upravo to istinska, intimna i iskrena prijateljska večera?

Biblijsko nam iskustvo kaže da je Božja ljubav prijateljska ljubav. Takvo je bilo

iskustvo Abrahama koji izaziva i propituje naš odnos s Bogom. Možemo iskoristiti iskustvo prijateljstva kako bismo mladima pomogli da shvate svoj odnos s Bogom na životinji, a ne toliko teoretski način. Riječ je o tome da se Bogu dodijeli njegovo mjesto u međusobnom odnosu i da ga se poštiva kao što se poštiva prijatelj i kao što Bog poštiva nas.

Isus se također predstavlja kao prijatelj, a njegova je ljubav također uzor prijateljstva. Isusovo predanje, žrtva i stil života mogu se bolje shvatiti ako njega predstavimo kao nekoga tko u svojoj nutрини živi ljubav kao ljubav prijatelja prema prijatelju. Isus u potpunosti otvara svoje srce i nudi se svakomu koga susreće na svome putu.

4. MI S NJIMA, PRIJATELJI?

Biti uz mlade i adolescente nije lako. Teško je doprijeti do njih, posebice kada

dob počinje biti uzrokom udaljenosti. Međutim, oni kojima je poziv da budu s mladima znaju koliko je važna dragovoljna prisutnost odrasloga među mladima. Nije riječ o nametanju, o nastojanju da se dođe k svima, nego o prešutnoj ponudi onoga što jesmo.

Učinimo li prvi korak u odgojnom odnosu, može se dogoditi da mladi prisutnost odraslih odgajatelja dožive kao prijateljstvo. To nas ne bi trebalo začuditi jer je srdačno prisustvo, u povjerenju i obostranom poštivanju, zajednička sastavnica tih odnosa. Nadajmo se da će prisutnost odraslih odgajatelja i pastoralnih djelatnika mladima pomoći u planiranju življenja prijateljstva. Pritom je važno ne zastraniti, jer odnos odgajatelja s mladima uključuje odgojnu svrhu koja se ne smije zanemariti.

Bit će dobar znak bude li se iskustvo odnosa s onima koji su u početku odgajanci s vremenom pretvorilo u prijateljstvo.